Nadbitka

z „Pamiętnika literackiego"

R. X. 1911.

Pochodzenie wyrazu „romantyzm“ i ewolucya jego znaczenia.

Aby odnaleść pierwotne źródło wyrazu romantyzm, należy cofnąć się aż do języka łacińskiego, a mianowicie do wyrazu „Romanus“. W łacinie klasycznej znaczył on, jak wiadomo, „Rzymianin“, jako przymiotnik zaś — „rzymski“. W epoce późniejszej jednak znaczenie wyrazu tego zaczęło powoli się rozszerzać: w miarę bowiem wzrostu imperium rzymskiego zaczęto nazwę tę stosować nie tylko do właściwych pierwotnych Rzymian, ale także i do tych ludów podbitych, które uległy wpływowi kultury rzymskiej, a więc do pewnego stopnia zasymilowały się z Rzymianami. Takim ludem byli przedewszystkiem mieszkańcy Gallii, podbici jeszcze w I wieku przed Chr.; przejęli się oni niebawem w zupełności kulturą rzymską, co zaś najważniejsze, przyjęli od Rzymian język, który zmieszany z ich mową rodzimą dał łacinę zepsutą, ludową; nic więc dziwnego, że nazywano ich Romani, a mowę ich — lingua Romana. Nazwa ta utrzymała się i po podboju Gallii przez Germanów, służąc do oznaczenia pierwotnych mieszkańców kraju i ich mowy — w przeciwstawieniu do najeźdźców germańskich, nazywanych barbari[1]); kiedy zaś z biegiem czasu ulegli z kolei i owi najeźdźcy kulturze tubylców, nazwa Romani rozszerzyła się (w łacinie średniowiecznej) na wszystkich mieszkańców kraju oraz na ich mowę, powstałą z wymieszania zepsutej łaciny tubylców z językiem germańskich Franków, a więc na średniowieczną francuszczyznę. [2])

---

[1]) P. Glossarium mediae et infimae latinitatis — conditum a Carolo Dufresne Domino Du Cange — cum supplementis Carpentieri, Adelungi, aliorum suisque digessit Henschel — editio nova a Favre; w tomie VII. (z 1886 r.) czytamy na str, 210: „Romani veteres provintiarum incolae, qui Romanis olim paruerant, sic appellati respectu barbarorum, qui has invaserant“.

[2]) Ibidem.

Tę samą nazwę stosowano wówczas naturalnie i do innych ludów Europy zachodniej, których mowa powstała z wymięszania języków germańskich z łaciną. Tak więc w łacinie średniowiecznej lingua romana oznacza nie język łaciński, lecz właśnie w przeciwstawieniu do łacińskiego — języki ludowe; z przeciwstawiania zaś takiego wynikło, że nazwą romanus zaczęto powoli oznaczać nie tylko języki ludowe, lecz także utwory w tych językach pisane.[1]) Dodać jeszcze należy, że w łacinie średniowiecznej obok wyrazu romanus używano w tem samem znaczeniu także formy romansiuś, romancius lub romantius), a więc np. język starofrancuski nazywano (obok lingua romana) także lingua romancia itd., a stąd rzeczownikowo romancia lub romancium[2]). Wyraz romanus (czy romancius, romantius) itd. miał, jak wiemy, obok znaczenia rzeczownikowego, również funkcyę przymiotnika, mimo to jednak z biegiem czasu powstała osobna forma przymiotnikowa: romanicus, romanticus (znacząca naturalnie to samo, co romanus jako przymiotnik), z tej zaś przysłówek romanice, romantice (=romane).

* * *

Tak przedstawia się historya wyrazu Romanus w łacinie średniowiecznej; ale z łaciny wyraz ten dostał się także do owych języków z łacińskiego utworzonych, tylko w odpowiednio zmienionej formie. Tak np. w języku starofrancuskim formom łacińskim romanus, romancius itp. odpowiadają formy: romans, romant, romanch, romanz, romance itp.[3]). Bezpośrednie przejście z łaciny upatrują etymologowie przedewszystkiem w formie romance — z łacińskiego romanice[4]); wobec tego więc owe formy starofran-

[1]) P. Du Cange Glossarium l. c.: Romanus=liber romane seu lingua vulgari Francica scriptus...

[2]) P. Du Cange Glossarium l. c. — oraz Körting: Lateinisch romanisches Wörterbuch, wydanie III. z 1907 r.

[3]) P. Dictionaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IX au XV siecle — compose... par Frederic Godefroy: tom VII (z 1892 r.), str. 230—1.

[4]) Tak np. Fr. Diez w słowniku etymologicznym języków romańskich (wydanie V z 1887 r.) mówi wyraźnie: altfr. romans, -ce usw. erklärt sich buchstäblich aus dem latein. adverbium romanice (loqui romanice-parler romans); na tem samem stanowisku stoją i inni etymologowie, np. Arnold Hemme (Das lateinische Sprachmaterial im Wortschatze der deutschen, französischen und englischen Sprache 1904) oraz Körting w trzeciem wydaniu cytowanego

cuskie miałyby pierwotnie znaczenie przysłówka, — jednakże niemal od samego początku używano ich także jako rzeczowników w znaczeniu tem samem, co form romanus itd. w średniowiecznej łacinie, a więc dla oznaczenia języka starofrancuskiego (tj. ludowego w przeciwstawieniu do czystego łacińskiego) oraz utworów w tymże języku pisanych.[1]) Dodać należy, że ostatnie to, późniejsze znaczenie stało się z biegiem czasu najważniejszem i najczęściej używanem.

Zrazu używano w starofrancuszczyźnie wszystkich owych wyżej wymienionych form, później jednak niektóre z nich wyszły z użycia a pozostały tylko dwie: romance i romans; ta ostatnia zamieniła się z czasem w formę romant (wyprowadzoną dla nominativus z casus obliqui, w których już dawniej było owo „t“), aby wkońcu przejść w nowożytnym języku francuskim w formę roman. Obie formy średniowieczne (romance i romant) miały pierwotnie, jak już wiemy, to samo znaczenie (oznaczały wszelakie, wierszem czy prozą pisane utwory w języku ludowym) i powoli dopiero poczęło się objawiać pewne zróżniczkowanie polegające na tem, że romance zaczęło oznaczać utwory drobne (pieśni itp.), zaś romant większe opowieści; opowieściami takiemi były oczywiście przedewszystkiem owe w wiekach średnich tak ulubione opowiadania o niezwykłych, awanturniczych lub miłosnych przygodach rycerzy średniowiecznych, a więc utwory o charakterze fantastycznym, cudownym, w których rzeczywistość splatała się z światem bajecznym, legendarnym. Początkowo pisywane były one przeważnie wierszem, później jednak pojawiały się coraz częściej prozą: otóż dla oznaczenia owych średniowiecznych powieści przyjęła się w języku starofrancuskim nazwa romant.

Mówiliśmy dotychczas o losach wyrazu romanus w języku starofrancuskim, ale jak już wyżej wspomniano, wyraz ten z łaciny przeszedł równocześnie i do innych języków powstałych z łacińskiego, tj. romańskich; istotnie też francuskiemu romant itd. odpowiada w tem samem zupełnie znaczeniu w języku hiszpańskim wyraz romance, w języku włoskim romanzo...[2]) Z biegiem czasu jednak wyraz ten przeszedł z języków romańskich także i do germańskich (zapewne razem z utworami, do oznaczenia

---

wyżej słownika (w wyd. II z 1901 r. zestawiał jeszcze stfr. romanz z łać. romancium).

[1]) P. Diez Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen l. c.: romans=romanische Sprache oder Dichtung; toż Godefroy l. c. (romans=le français par opposition au latin,=ouvrage en prose ou en vers, ecrit en langue vulgaire), Hemme, Körting itd.

[2]) P. Diez Etymologisches Wörterbuch l. c; toż Körting, Hemme itd.

których służył): i tak w języku angielskim spotykamy wyraz romant, o tem samem znaczeniu, co we francuskim, a więc dla oznaczenia owych opowieści średniowiecznych i późniejszych. Analogiczny wyraz występuje także w języku niemieckim, chociaż znacznie później: i tak jeszcze w XV i XVI wieku nie używano go i owe powieści, bardzo często tłómaczone lub przerabiane z francuskiego, nazywano Historiae lub Geschichten[1]); dopiero w XVII wieku, kiedy wpływ francuski stał się silniejszym, przyjęto z Francyi i samą nazwę, która w języku niemieckim brzmi od początku „Roman"[2]) i służy początkowo przedewszystkiem do oznaczenia powieści tłómaczonych lub przerabianych z francuskiego.[3])

* * *

Tak więc w całej Europie zachodniej przyjął się dla oznaczenia średniowiecznej powieści wyraz pochodzący z łacińskiego Romanus. Ponieważ zaś w ten sposób wysunęło się na pierwszy plan i ustaliło rzeczownikowe znaczenie wyrazu, (który pierwotnie mógł być, jak wiemy, także przymiotnikiem lub przysłówkiem),— przeto obecnie dla funkcyi przymiotnikowej zaczęła powstawać z rzeczownika nowa osobna forma.[4])

Proces taki obserwowaliśmy już wyżej w łacinie średniowiecznej, gdzie z rzeczownika romanus, romantius itd. powstał przymiotnik romanicus, romanticus; używaną była zwłaszcza forma ostatnia, którą też odnaleziono w rękopisie jeszcze z XV wieku[5]). Otóż przymiotnik taki występuje i w nowszych językach: w języku francuskim brzmi on pierwotnie romanesque, później romantique,

---

[1]) P. Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm, fortgesetzt von Heyne und anderen; tom VIII (z 1893 r.) str. 1152—3.

[2]) Jednakże i w języku niemieckim mamy ślady formy zakończonej na „t", a mianowicie liczba mnoga brzmi w kilku zabytkach: Romanten (lub Romanzen).

[3]) Cytaty, w których wyraz Roman występuje po raz pierwszy w języku niemieckim, podaje Grimm. l. c.; najwcześniejsze pochodzą z drugiej połowy XVII wieku.

[4]) Losami tej formy przymiotnikowej zajmuje się pierwsza część rozprawy Dr. J. Kleinera pt. „Romantyzm. Historya wyrazu i konstrukcya pojęcia." (Przewodnik nauk.-liter. 1910, p. str. 704—10). Korzystając w tym ustępie mej pracy z uwag tamże zamieszczonych, starałem się je o ile możności uzupełnić.

[5]) P. Grimm Wörterbuch tom VIII str. 1157—8.

w niemieckim zrazu romanisch, następnie romantisch, w angielskim zaś od początku romantic; stąd też etymologowie wnioskują, że owe późniejsze formy francuskie i niemieckie (romantique i romantisch) powstały pod wpływem już wcześniej utworzonej formy angielskiej romantic.[1])

Rozpatrując szczegółowo daty pojawienia się powyższych przymiotników, widzimy, że forma angielska romantic wystąpiła po raz pierwszy, o ile dotychczas zbadano, w roku 1654 u Evelyna w opisie Alp[2]), później u Addisona w „Remarksof several parts of Italy" (1701—3)[3]) oraz w „Seasons" Thomsona[4]); że wyraz ten wogóle dopiero w tych czasach zaczął być w Anglii używanym, świadczy o tem fakt, że w Słowniku etymologicznym angielskim z 1706 r.[5]) nazwano go neologizmem.

W piśmiennictwie francuskiem pojawia się analogiczna forma romantique o wiele później: dotychczas odnaleziono ją dopiero w XVIII wieku (u Le Blanc'a, Rousseau'a, Marmontela), ze słowników zaś zanotowano ją po raz pierwszy dopiero w Dictionaire de l' Academie z 1793 r.; w dykcyonarzach dawniejszych, np. z 1694 r. występuje tylko forma wcześniejsza romanesque.[6])

Formie tej wcześniejszej odpowiada w języku niemieckim, jak już wiemy, przymiotnik romanisch. Jak dowodzą cytaty zgromadzone w słowniku Grimmów, pojawia się on po raz pierwszy w 1663 r. w zwrocie „romansche Schreibart", później w 1685: „auf romanische Weise"; wreszcie w roku 1695 w „Neues und

---

[1]) O wpływie formy angielskiej na francuski przymiotnik romantique mówi H. Breitinger w notatce „Klassisch und romantisch. Eine Wortstudie" — w czasopiśmie Gegenwart z 1885 r., str. 70—71; o stosunku angielskiego romantic do niemieckiej formy romantisch pisało wielu, zwłaszcza zaś Ludwik Hircel w artykułach pt. „Romantisch" (w Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur, tom XXVI., r. 1882, str. 192, oraz w Anzeiger für deutsches Altertum, r. 1889, str. 223—6).

[2]) P. notatka Thom. Sergeant'a Perry w Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte. Neue Folge III, 1890, str. 491.

[3]) P. Alfred Biese: Zur Geschichte des Romantischen (Z. f. v. Lg. N. F. I, 1887/8, str. 259—263).

[4]) A więc około 1730 roku.

[5]) Phiipp: New world of words. London 1706; przymiotnik ten pisano wówczas „romantick"; podobnie i w „Teutsch-Englisches Lexicon" Chrystyana Ludwiga z 1716 r. znajduje się zwrot „a romantick style" (p. Breitinger l. c. — oraz Walter W. Skeat: An etymological Dictionary of the english language. Oxford 1882 r.).

[6]) P. Breitinger l. c.

ausführliches Dictionarium oder Wörterbuch in drey Sprachen", gdzie wyraz francuski romanesque przetłumaczono na niemiecki romanisch.[1])

Forma nowsza, romantisch, odpowiadająca angielskiej romantic oraz francuskiej romantique, pojawiła się, o ile zbadano, po raz pierwszy w roku 1698 (co prawda jeszcze obok dawniejszej romanisch lub romanzisch) w dziele pt. „Mythoscopia romantica" Gottharda Heideggera.[2]) W książce tej mianowicie, wydrukowanej w Zurychu, obok użytych po jednym razie form romanisch i romanzisch, występuje w trzynastu wypadkach forma romantisch Widocznie więc już wtedy miała ona przewagę nad dawniejszemi, mimo to jednak i później występują one wszystkie promiscue, wogóle zaś w literaturze z pierwszej połowy XVIII wieku odnaleziono ich dotychczas bardzo mało: i tak najbliższymi zabytkami, w których znajduje się forma romantisch, jest dopiero czasopismo szwajcarskie „Der Teutsche Bernerische Spectateur" z 1734 r. oraz Fortsetzung der kritischen Dichtkunst Breitingera z 1740 roku.[3]) Jak widzimy, we wszystkich dotychczasowych wypadkach forma romantisch pojawia się w dziełach pisanych i drukowanych w Szwajcaryi, — stąd też Hirzel sformułował wniosek, że wyraz romantisch dostał się do Niemiec z Anglii przez Szwajcaryę (a więc tą samą drogą, co i pierwsze usiłowania reakcyi przeciw pseudoklasycyzmowi francuskiemu).

W drugiej połowie XVIII wieku spotykamy te formy przymiotnikowe znacznie częściej, np. u Wielanda, Lessinga, Herdera, Göthego, Schillera, Jean Paul'a, Hölty'ego, Matthisona — aż do romantyków; forma romanisch zjawia się już bardzo rzadko i poczyna zanikać: tak np. u Kanta w rozprawie „Beobachtungen über das Gefühl des Schönen und Erhabenen" występuje ona jeszcze w pierwszem wydaniu (z 1764 r.), — natomiast w późniejszych edycyach zastąpił ją już autor przez formę romantisch. „Romanzisch" nie pojawia się już wcale, natomiast zaś pod wpływem francuskim występuje chwilowo forma „romanesk", np.

---

[1]) Ibidem.

[2]) Tytuł dokładny brzmi: Mythoscopia romantica oder Discours von den sogen. Romans, das ist erdichteten Liebes-, Helden-, und Hirtengeschichten: von dero Ursprunge, Einrisse, Verschiedenheit, Nütz- und Schädlichkeit; sammt Beantwortung aller Einwürfen und vielen besonderen historischen und anderen anmüthigen Remarques. Verfasset von Gotthard Heidegger. Zürich 1698 (223 stron).

[3]) P. cytowany już wyżej artykuł L. Hirzla „Romantisch" w Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur 1882 r.

u Herdera[1]) i u Göthego[2]): wnet jednak ustąpiły wszystkie formy poboczne i w wyłącznem użyciu pozostał przymiotnik romantisch.

* * *

Tak przedstawia się historya owego przymiotnika w trzech językach zachodniej Europy; w innych językach pojawił on się dopiero w XIX wieku, np. we włoskim (romantico), w polskim (romantyczny[3]) itp. Załatwiwszy się zaś z przeglądem historycznym, należy z kolei zająć się znaczeniem tej formy przymiotnikowej. Znaczenie to rozwijało się pierwotnie zupełnie zgodnie z pochodzeniem przymiotnika. Powstał on, jak wiemy, z rzeczownika, oznaczającego ówczesne powieści, — a więc służył do oznaczenia czegoś odnoszącego się do tych powieści, a następnie wszystkiego, co je przypominało, było do nich podobne... Ponieważ zaś owe powieści były, jak już wspominaliśmy, w ogromnej większości opowiadaniami bajeczno-fantastycznemi ze świata rycerskiego, a więc o bojach lub o miłości, wogóle o przygodach niezwykłych, awanturniczych, nieprawdopodobnych, — więc też przymiotników począł w dalszym ciągu służyć wogóle do oznaczenia czegoś niezwykłego, nieprawdopodobnego, bajecznego, jakby z powieści wyjętego[4]). Wobec tego zaś, że ten bajeczny świat romansów wydawał się w porównaniu z prozaiczną rzeczywistością czemś niezwykle pięknem, oddziaływającem silnie na uczucie i wyobraźnię, poetycznem, zaczęto wnet wszystko, co wydawało się pięknem, poetycznem, co działało urokiem niezwykłości, określać owym przymiotnikiem. Przedewszystkiem czyniono to w odniesieniu do natury, a więc niezwykle piękne, poetyczne widoki przyrody zaczęto nazywać romantycznymi; poza tem jednak określano w ten sposób wogóle wszystko, co piękne, między innemi więc zaczęto także używać przymiotnika tego w odniesieniu do utworów poetyckich: tak np. mówiono o romantycznym sposobie wyrażania się[5]), o romantycznej fantazyi, romantycznem pięknie poematu[6]) itd.

---

[1]) P. Biese: Zur Geschichte des Romantischen l. c.

[2]) P. Grimm Wörterbuch l. c.

[3]) Po raz pierwszy w r. 1816 w Pamiętniku Warszawskim w artykule Stanisława Potockiego.

[4]) Stąd powstało także znaczenie czegoś nienaturalnego, przesadnego, sprzeciwiającego się ludzkiej naturze — n. p. u Karola Lessinga w komedyi pt. Maitresse z 1780 r. (p. notatka Eugeniusza Wolffa w Z. f. v. Lg. N. F. I. 396).

[5]) J. Breitinger w „Kritische Dichtkunst“.

[6]) Marmontel (p. H. Breitinger l. c).

W takich znaczeniach (czegoś niezwykłego, fantastycznego poetycznego) używano przymiotnika romantyczny najczęściej; ponieważ jednak pochodził on od romansów średniowiecznych, których treścią były obrazy z życia rycerstwa średniowiecznego, nic więc dziwnego, że mógł on także oznaczać coś wogóle wyjętego z wieków średnich, do nich się odnoszącego. W takiem to właśnie znaczeniu spotykamy wyraz romantyczny w Oberonie Wielanda, w takiem też nazywano wogóle utwory o treści zaczerpniętej z wieków średnich romantycznymi.

Jak widzimy, dotychczasowe znaczenia przymiotnika romantyczny odpowiadają ściśle pochodzeniu i historyi tegoż wyrazu. Zrywają z tą tradycyą i nadają wyrazowi znaczenie nowe dopiero „romantycy“, tj. przedewszystkiem twórca teoryi romantyzmu, Fryderyk Schlegel. Początkowo i on używał wyrazu tego w znaczeniach dotychczasowych, ale już w r. 1798 we Fragmentach ogłoszonych w Athenaeum użył go dla oznaczenia nowej poezyi, jaką właśnie tamże proklamował; miała to być poezya obejmująca w sobie wszystkie dotychczasowe rodzaje, związana ściśle z innemi gałęziami sztuki i wiedzy, oraz przedewszystkiem z życiem, którego możliwie najpełniejszy obraz był właśnie jej zadaniem, — poezya ciągle się rozwijająca i doskonaląca... Pierwiastki i zarody takiej poezyi zdaniem jego tkwią w zawiązku w duszy każdego prawdziwego poety, najwyraźniej stosunkowo objawiły się one dotychczas w twórczości Göthego, — wogóle jednak poezyę taką uważał on raczej dopiero za dzieło przyszłości, a pełny jej rozkwit za ideał, do którego dążyć należy.

Nie trudno dostrzedz, że Schlegel nazywając ową nową poezyę — romantyczną, nadał w ten sposób przymiotnikowi temu znaczenie nowe, nie wiążące się bezpośrednio z dotychczasowemi, które zdawał się zupełnie ignorować; postąpienie takie, na pozór dziwne, stanie się jednak zrozumiałem, jeżeli sobie przypomnimy, że za najważniejszy rodzaj tej nowej poezyi uważał Schlegel powieść, że jejto przedewszystkiem przypisywał możność spełnienia postawionych przez się postulatów. Naturalnie nie myślał on o powieściach zwykłych, dawniejszych, ale o powieści nowego typu, której genialny wzór stworzył właśnie Göthe w Wilhelmie Meistrze, której ideałem miała być pisana wówczas przez samego Schlegla „Lucynda“. A więc twierdził on, że nowa poezya ma być taką, jak owe powieści, jak „Roman“, a więc „romantisch“. Widzimy przeto, że Schlegel nową treść, jaką nadał wyrazowi romantyczny, zaczerpnął z samego źródła tegoż wyrazu, że właściwie powrócił do pierwotnego jego znaczenia, wyprowadzając go na nowo z powieści; cała zaś nowość polegała na tem, że miał on na myśli zupełnie nowy rodzaj powieści, o cechach, jakich w dotychczasowych powieściach wcale nie było, i że wła-

śnie te nowe cechy wprowadził do znaczenia wyrazu romantyczny.

Jednakże to pierwotne pojęcie poezyi romantycznej nie utrzymało się dłużej, gdyż już sam jego twórca, Fryderyk Schlegel, zaczął je wnet coraz bardziej rozszerzać: i tak stopniowo zaczął on nazywać romantyczną nie tylko wymarzoną przyszłą, ale także dotychczasową nowszą poezyę i w ten sposób doszedł powoli do utożsamienia poezyi romantycznej z tą, którą dawniej określał przymiotnikami „charakteristisch“, „interessant“, „modern“ i którą przeciwstawiał poezyi starożytnej, tzw. objektywnej.

To drugie, obszerniejsze pojęcie poezyi romantycznej przejął od Fryderyka brat jego, Wilhelm, i niejasno, jak zawsze, wyrażone poglądy brata — sformułował dobitnie w sławnych wykładach berlińskich z 1801/3 roku, w których za romantyczną uznał całą poezyę średniowieczną i nowożytną — z wyjątkiem okresu naśladującego poezyę starożytnych; w ten sposób więc stworzył on przeciwstawienie poezyi klasycznej (tj. starożytnej i nowszej opartej o jej wzory) oraz romantycznej, obejmującej całą resztę. Pomimo zaś tak ogromnego rozszerzenia i zmiany pojęcia poezyi romantycznej pozostawił jej tę samą nazwę, która wobec nowego, tak obszernego zakresu, utraciła swe dotychczasowe uzasadnienie.

W ten sposób spopularyzował Wilhelm Schlegel nowe pojęcie romantycznej poezyi w całych Niemczech, za jego przykładem zaś wprowadziła je p. Staël w dziele „O Niemczech“ i rozpowszechniła w całej Europie, między innemi także i w Polsce. Dopiero później zacieśniono znowu granice poezyi romantycznej i wracając niejako do pierwotnego pojęcia Fryderyka Schlegla, nazwano romantyczną — nową poezyę XIX wieku.

* * *

Na zakończenie należy jeszcze dodać, że z przymiotnika romantyczny, używanego w nowszem znaczeniu (dla określenia nowej poezyi) utworzono z biegiem czasu także rzeczownik. Stało się to dosyć późno: właściwi twórcy teoryi romantyzmu, Schleglowie, nie znali go jeszcze wcale — i w funkcyi rzeczownikowej używali stale przymiotnika z rodzajnikiem (das Romantische); tak samo radzono sobie i w innych językach, n. p. we Francyi używano formy „la romantique“, u nas zaś właśnie takiej formie przymiotnikowej odpowiada wyraz romantyczność.

Osobna forma dla rzeczownika występuje najpierw w języku niemieckim (die Romantik), użyta po raz pierwszy w 1804 r. przez Jean Paula w „Vorschule der Aesthetik; odtąd też forma ta przyjęła się powszechnie. Analogiczne rzeczowniki tworzono następnie i w innych językach: a więc we Francyi z przymiotnika „romantique“ powstała forma „romantisme“, która niebawem za-

panowała niepodzielnie i nawet wywarła wpływ na obce języki. Tak np. w języku niemieckim powstał pod jej wpływem nowy rzeczownik „Romantismus“, co prawda mało używany i raczej już zastępowany przez formę „Romanticismus“, odpowiadającą angielskiej „romanticism“. Przedewszystkiem jednak forma francuska przyjęła się w języku polskim — jako rzeczownik „romantyzm“, który też z biegiem czasu wyparł niemal zupełnie dawniejszą formę romantyczność.

Lwów. *Dr Al. Łucki.*